

PROTEJAREA SPAȚIULUI CIVIC ÎN UE

Organizațiile societății civile (OSC) se confruntă cu diferite provocări în toată Uniunea Europeană. Raportul FRA intitulat *Protejarea spațiului civic în UE* prezintă constatările agenției cu privire la aceste provocări. Raportul a fost emis în septembrie 2021. Acest rezumat prezintă constatările principale și opiniile FRA evidențiate în raport.

PRINCIPALELE CONSTATĂRI ȘI OPINIILE FRA

2

Promovarea unui mediu favorabil și sprijinirea dezvoltării societății civile

3

Promovarea unui mediu de reglementare favorabil

5

Accesarea și utilizarea finanțării

6

Îmbunătățirea participării societății civile

7

Asigurarea unui spațiu sigur fără hărțuire și atacuri

© Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, 2022

Reproducerea este autorizată cu condiția menționării sursei.

Pentru utilizarea sau reproducerea fotografiilor sau a altor materiale care nu se află sub incidența drepturilor de autor ale Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, trebuie solicitată permisiunea direct de la deținătorii drepturilor de autor.

Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și persoanele care acționează în numele Agenției nu își asumă răspunderea pentru utilizarea informațiilor de mai jos.

Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2022

Print ISBN 978-92-9461-843-6 doi:10.2811/71 TK-01-21-424-RO-C

PDF ISBN 978-92-9461-545-9 doi:10.2811/106994 TK-01-21-424-RO-N

© Fotografii realizate de:

Copertă (de sus în jos): © Jose Jordan/BELGA/AFP, Day Of Victory Stu./Adobe Stock, babaroga/Adobe Stock

Pagina 3: © Valmedia/Adobe Stock

Pagina 5: © Supertrooper/Adobe Stock

Pagina 8: © fizkes/Adobe Stock

Principalele constatări și opiniile FRA

Organizațiile internaționale și regionale pentru drepturile omului, inclusiv Consiliul pentru Drepturile Omului al Organizației Națiunilor Unite, diferite organisme ale Consiliului Europei, precum și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)/Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR), subliniază rolul important al societății civile în protejarea și promovarea drepturilor omului și a democrației.

În Uniunea Europeană, societatea civilă joacă un rol important în materializarea valorilor pe care UE și statele sale membre le împărtășesc și care sunt specificate în articolul 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE). Acestea contribuie semnificativ la punerea în aplicare a politicilor UE în domeniul drepturilor omului. Rolul important al societății civile se reflectă, de asemenea, în tratatele UE. Documentele de politică relevante ale UE, inclusiv strategiile și planurile de acțiune, subliniază, de asemenea, importanța sa.

Articolul 11 alineatul (2) din TUE și articolul 15 alineatul (1) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) consideră că dialogul civil și participarea societății civile sunt instrumente pentru o bună guvernare. Aceeași idee se regăsește în documentele de politică relevante ale UE, cum ar fi Strategia UE pentru consolidarea aplicării Cartei drepturilor fundamentale a UE („Carta UE”), Planul de acțiune pentru democrația europeană și planuri de acțiune sectoriale care vizează antirasismul, egalitatea pentru persoanele LGBTQI+, incluziunea romilor, drepturile copilului, dizabilitatea, drepturile victimelor, drepturile femeilor sau integrarea migranților.

Cu toate acestea, organizațiile societății civile se confruntă cu diferite provocări în toată Uniunea Europeană. Acest raport prezintă constatările Agenției pentru Drepturi Fundamentale a UE (FRA) cu privire la o serie de astfel de provocări. Constatările se bazează pe cercetarea efectuată de rețeaua de cercetare a agenției, Franța, în 2020; pe două consultări online separate, realizate cu organizațiile societății civile în 2020; și pe cercetarea documentară.

FRA a semnalat în mod constant o serie de obstacole semnificative pentru OSC-uri, încă de la emiterea raportului său din 2018 intitulat ***Provocările cu care se confruntă organizațiile societății civile care lucrează în domeniul drepturilor omului în UE***. FRA a identificat, de asemenea, evoluții pozitive care promovează un mediu favorabil pentru acest tip de organizații.

Normele și practicile care se aplică funcționării societății civile sunt denumite în mod obișnuit „spațiul societății civile”. Potrivit ***Orientărilor ONU privind protejarea și promovarea spațiului civic***, „spațiul civic este mediul care permite oamenilor și grupurilor – sau «actorilor din spațiul civic» – să participe în mod semnificativ la viața politică, economică, socială și culturală din societățile lor”. De asemenea, orientările menționează că „[un] spațiu civic vibrant necesită un mediu deschis, sigur și securizat, lipsit de acte de intimidare, hărțuire și represalii, atât în mediul online, cât și în cel offline. Orice restricție asupra unui astfel de spațiu trebuie să respecte legislația internațională privind drepturile omului”.

Acest spațiu include cadrul de reglementare relevant, accesul la resurse, participarea la elaborarea politicilor și la luarea deciziilor și un mediu sigur.

Aceste norme și practici pot avea implicații pozitive sau negative pentru punerea în aplicare a legislației și a politicilor UE, inclusiv în ceea ce privește aplicarea Cartei drepturilor fundamentale a UE.

Raportul FRA intitulat *Protejarea spațiului civic în UE* evidențiază evoluțiile juridice și politice relevante care au un impact asupra activităților OSC-urilor care se ocupă de drepturile omului în UE. Raportul prezintă, de asemenea, practici promițătoare relevante. În plus, opiniile prezentate mai jos evidențiază modalități de promovare a unui mediu de lucru mai pozitiv pentru societatea civilă.

În general, cercetarea subliniază că situația variază considerabil între statele membre. De asemenea, aceasta arată că situația din 2020 a fost, în general, mai dificilă decât în anii precedenți, adesea din cauza pandemiei de COVID-19. În pofida acestei realități, cercetarea evidențiază, de asemenea, unele evoluții pozitive.

Promovarea unui mediu favorabil și sprijinirea dezvoltării societății civile

În 2020, aproximativ o treime (33 %) din organizațiile societății civile (OSC) din întreaga UE care au răspuns la consultarea FRA privind spațiul civic au declarat că, în țara lor, condițiile pentru OSC-urile care lucrează în domeniul drepturilor omului sunt „bune” sau „foarte bune”. Cu toate acestea, o altă treime (31 %) au afirmat că aceste condiții sunt „proaste” sau „foarte proaste”. În plus, mai mult de jumătate din organizațiile naționale sau locale respondente (57 %) au declarat că, în 2020, situația s-a „deteriorat” sau „s-a deteriorat foarte mult” față de anii precedenți.

Printre măsurile pozitive luate în mai multe state membre ale UE, se numără măsuri politice pentru un mediu mai favorabil dezvoltării societății civile și pentru consolidarea cooperării dintre autoritățile publice și OSC-uri. Acestea includ crearea unei infrastructuri menite să ofere un spațiu de dialog și să canalizeze sprijinul orientat către societatea civilă, precum și angajamente specifice în favoarea unei guvernări deschise, inclusiv în cadrul planurilor naționale de acțiune ale **Parteneriatului pentru o guvernare deschisă**.

În unele state membre ale UE, OSC-urile sunt deosebit de active în încercarea de a îmbunătăți cadrul de politică în care își desfășoară activitatea, inclusiv prin formarea de coaliții. Instituțiile naționale pentru drepturile omului (NHRI), în calitate de apărători ai drepturilor omului, se angajează să sprijine spațiul societății civile. De asemenea, acestea se angajează să promoveze, să protejeze și să-i sprijine pe toți ceilalți apărători ai drepturilor omului, astfel cum este evidențiat în **Planul regional de acțiune al Rețelei europene a instituțiilor naționale din domeniul drepturilor omului** cu privire la apărătorii drepturilor omului, care are la bază **Declarația de la Marrakesh**.

Consiliul European, prin **Recomandarea CM/Rec(2018)11 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind necesitatea consolidării protecției și promovării spațiului societății civile în Europa**, reafirmă că protejarea și promovarea spațiului societății civile necesită ca statele membre să asigure „un mediu politic și public favorabil” pentru apărătorii drepturilor omului, inclusiv pentru OSC-uri. Un astfel de mediu permite OSC-urilor și altor apărători ai drepturilor omului să-și desfășoare liber activitatea.

Promovarea unei societăți civile vii și puternice face parte, de asemenea, din politica globală a UE în domeniul drepturilor omului. În 2021, Consiliul Uniunii Europene și-a reînnoit sprijinul pentru apărătorii drepturilor omului și pentru OSC-uri și s-a angajat să-și consolideze sprijinul pentru a crea un mediu favorabil pentru societatea civilă. **Orientările UE cu privire la apărătorii drepturilor omului**

oferă sugestii practice pentru intensificarea măsurilor UE de sprijinire a apărătorilor drepturilor omului.

De asemenea, Comisia Europeană a sprijinit dezvoltarea unui „CSO Meter” pentru a evalua mediul societății civile din țările Parteneriatului estic în cadrul Instrumentului european de vecinătate. În plus, Orientările Direcției Generale Vecinătate și Negocieri privind Extinderea referitoare la sprijinul UE acordat societății civile în țările implicate în procesul de aderare, care au fost elaborate în consultare cu societatea civilă, vizează să promoveze un mediu favorabil pentru societatea civilă, parteneriatul și dialogul dintre societatea civilă și instituțiile publice, precum și reziliența și capacitatea OSC-urilor.

Promovarea unui mediu de reglementare favorabil

Un mediu de reglementare favorabil necesită un cadru legislativ solid, care să protejeze și să promoveze drepturile la libertatea de asociere, de întrunire pașnică și de exprimare, în conformitate cu dreptul internațional și standardele internaționale privind drepturile omului. Acest lucru a fost subliniat din nou recent în **Orientările ONU privind protejerea și promovarea spațiului civic**, publicate în septembrie 2020.

Aceste drepturi sunt, de asemenea, consacrate în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care este obligatorie pentru statele membre atunci când pun în aplicare legislația UE, dar și atunci când legislația sau practicile naționale, deși adoptate în mod autonom, au legătură cu dreptul Uniunii și, prin urmare, intră sub incidența acestuia.

Declarația ONU privind apărătorii drepturilor omului, deși nu este un instrument cu forță juridică obligatorie, conține principii și drepturi bazate pe standardele privind drepturile omului consacrate în alte instrumente internaționale cu forță juridică obligatorie.

Organizațiile care au răspuns la consultarea din 2020 a FRA privind spațiul civic au raportat dificultăți în exercitarea drepturilor lor fundamentale: aproximativ o treime (29 %) în ceea ce privește libertatea de întrunire pașnică, un sfert (25 %) în ceea ce privește libertatea de exprimare și

OPINIA NR. 1 A FRA

Ca parte a acțiunii acestora de consolidare a aplicării Cartei drepturilor fundamentale a UE și a statului de drept, instituțiile UE ar trebui să monitorizeze periodic spațiul societății civile, implicând îndeaproape actorii societății civile și alți apărători ai drepturilor omului. Metodologia „CSO Meter” a Comisiei Europene aplicată în țările Parteneriatului estic ar putea fi adaptată în acest scop. Un astfel de mecanism ar trebui dezvoltat în strânsă consultare cu societatea civilă și ar trebui să identifice modalități prin care instituțiile UE să reacționeze rapid atunci când există dovezi ale restrângerii spațiului civic. Rezultatele monitorizării ar putea fi incluse în rapoartele anuale ale Comisiei Europene privind Carta drepturilor fundamentale a UE și în rapoartele privind statul de drept, împreună cu recomandări și orientări strategice pentru îmbunătățirea situației.

UE și statele sale membre sunt încurajate să se folosească de Recomandarea CM/Rec(2018)11 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre privind necesitatea consolidării protecției și promovării spațiului societății civile în Europa și de Orientările ONU privind protejerea și promovarea spațiului civic, care prezintă pașii de urmat și procedurile necesare pentru protejerea și promovarea spațiului civic. Deși se aplică politicilor externe ale UE, orientările UE privind apărătorii drepturilor omului ar putea servi, de asemenea, drept sursă de inspirație.

În conformitate cu Recomandarea CM/Rec(2021)1 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre cu privire la dezvoltarea și consolidarea instituțiilor naționale pentru drepturile omului eficiente, pluraliste și independente, statele membre ar trebui să se asigure că instituțiile lor naționale pentru drepturile omului dispun de resurse suficiente pentru a colabora în mod regulat cu actorii societății civile din domeniul drepturilor omului și pentru a monitoriza provocările care îi afectează.

aproape o cincime (18 %) în ceea ce privește libertatea de asociere. Dificultățile semnalate de acestea se referă în principal la măsurile legate de COVID-19, cum ar fi legile de urgență, restricțiile de călătorie și interdicțiile de acordare a vizelor, precum și limitările aduse libertăților de întrunire și de asociere.

OPINIA NR. 2 A FRA

Ca parte a acțiunilor lor de consolidare a aplicării Cartei drepturilor fundamentale a UE și a statului de drept, instituțiile UE și statele membre – când acționează în cadrul domeniului de aplicare al dreptului Uniunii – ar trebui să se asigure că dreptul Uniunii și legislațiile naționale consolidează drepturile la libertatea de exprimare, de întrunire pașnică și de asociere. În plus, ar trebui să se asigure că transpunerea și aplicarea normelor UE nu au ca rezultat restricții disproporționate asupra activităților societății civile.

Comisia Europeană ar trebui să asigure consultarea societății civile în timpul pregătirii sau revizuirii legislației care ar putea afecta spațiul civic și libertățile civice. Comisia Europeană ar putea lua în considerare posibilitatea de a oferi orientări specifice privind aplicarea normelor sale, pentru a preveni orice restricții neintenționate, pe baza bunelor practici existente.

Statele membre ar trebui să se asigure că legile care ar putea restrânge spațiul de acțiune al societății civile respectă dreptul Uniunii și standardele și principiile internaționale privind drepturile omului, cum ar fi Declarația ONU privind apărătorii drepturilor omului. Acestea ar trebui să consulte în mod transparent o gamă largă de OSC-uri atunci când elaborează și pun în aplicare legislația care le poate afecta.

Instituțiile UE ar putea analiza valoarea adăugată a armonizării normelor de bază pentru funcționarea OSC-urilor pe piața internă a UE.

Printre provocări se numără și cele legate de mediul juridic, de exemplu, cele legate de legislația privind dialogul și consultările cu societatea civilă (25 %), legile privind transparența sau lobbyul (20 %), legile privind protecția datelor (18 %), modificările legilor care reglementează statutul de organizație caritabilă (14 %), măsurile împotriva spălării de bani (12 %), modificările legislației fiscale (11 %), legislația sau politica de combatere a terorismului (11 %) și dispozițiile legale privind campaniile politice (10 %).

Măsurile care afectează libertatea de întrunire pașnică, cum ar fi interdicțiile stricte privind întrunirile, supravegherea întrunirilor și a organizatorilor acestora și a participanților la întruniri, sancțiunile și utilizarea forței de către poliție în asigurarea ordinii în cadrul protestelor, au fost legate în principal, dar nu numai, de măsurile luate în contextul pandemiei de COVID-19. Aproape jumătate dintre respondenții la consultarea FRA privind COVID-19 au considerat că restricțiile legate de COVID-19 sunt disproporționate. În plus, dovezile colectate de rețeaua de cercetare a FRA, Franet, arată că, în unele țări, legile restrictive nou-introduse privind întrunirile nu au nicio legătură directă cu pandemia de COVID-19 și au fost elaborate în urma unor consultări minime sau fără a se organiza un proces de consultare.

În ceea ce privește libertatea de exprimare, actorii societății civile din mai multe state membre au constatat că dispozițiile care incriminează exprimarea, inclusiv cele considerate necesare pentru combaterea terorismului, pot avea un efect disuasiv asupra exercitării libertății de exprimare. În unele state membre, eforturile de combatere a discursului de incitare la ură, în special în mediul online, au stârnit îngrijorări cu privire la un impact potențial disproporționat asupra libertății de exprimare.

De asemenea, dovezile colectate de FRA arată că unele guverne au depus eforturi pentru a facilita dreptul la libertatea de asociere. Printre acestea se numără reducerea birocrăției, îmbunătățirea cadrelor de protecție a datelor și simplificarea și modernizarea sistemelor de înregistrare.

Cu toate acestea, într-o serie de state membre, atât rapoartele Franet, cât și sursele societății civile identifică provocări serioase persistente, cum ar fi legi sau poveri administrative privind dizolvarea și radierea OSC-urilor sau norme nefavorabile privind statutul lor. Normele mai stricte privind înființarea și funcționarea OSC-urilor, propuse într-o serie de state membre pentru a proteja securitatea națională sau valorile democratice, au atras critici în ceea ce privește legalitatea și proporționalitatea lor. În plus, se pare că efectele colaterale neintenționate ale normelor referitoare la combaterea spălării banilor și la finanțarea terorismului continuă să afecteze funcționarea OSC-urilor.

Accesarea și utilizarea finanțării

Găsirea și accesarea resurselor și a finanțării rămâne o preocupare permanentă pentru OSC-uri, agravată de pandemia de COVID-19 în 2020. În total, 60 % din respondenții la consultarea FRA din 2020 privind spațiul civic raportează că întâmpină dificultăți în a găsi finanțare, în ciuda unor eforturi de îmbunătățire a cadrelor de finanțare în mai multe state membre. În cazul în care finanțarea este disponibilă, OSC-urile se confruntă cu dificultăți în accesarea acesteia.

Provocările raportate în cadrul consultării privind spațiul civic variază de la concurența cu alte OSC-uri pentru fonduri limitate (49 %), la capacitatea administrativă limitată de a solicita finanțare (35 %), lipsa de transparență și de echitate în alocarea finanțării (30 %) și criterii de eligibilitate restrictive (29 %). OSC-urile raportează, de asemenea, o serie de probleme legate de pandemie, cum ar fi direcționarea fondurilor publice către alte priorități, scăderea donațiilor private și imposibilitatea de a organiza evenimente de strângere de fonduri, precum și o scădere a contribuțiilor în natură, cum ar fi voluntariatul.

Actorii societății civile raportează, în mai multe state membre, practici de finanțare discriminatorii sau restrictive care afectează, în special, OSC-urile care se ocupă de egalitatea de gen și de drepturile persoanelor lesbiene, homosexuale, bisexuale, transgen și intersexuale (LGBTI), precum și OSC-urile care lucrează cu comunitățile de migranți și cu minoritățile religioase; aceste practici pot afecta punerea în aplicare a strategiilor UE adoptate în aceste domenii.

În general, organizațiile care desfășoară activități de influențare a politicilor publice (*advocacy*) par să fie afectate într-o mai mare măsură decât OSC-urile care furnizează servicii. În plus, OSC-urile din cel puțin opt state membre sunt preocupate de legile care introduc noi restricții privind donațiile din străinătate și norme mai stricte privind raportarea pentru OSC-urile care beneficiază de finanțare externă; în cazul unei țări, acestea au dus la o hotărâre a Curții Europene de Justiție.

Au fost identificate, de asemenea, unele evoluții pozitive. O serie de state membre ale UE și-au îmbunătățit cadrele generale de finanțare, în timp ce altele au analizat introducerea unui cadru fiscal mai favorabil pentru OSC-uri. Mai multe state membre au instituit scheme de sprijin specifice pentru OSC-uri pentru a contracara efectele pandemiei de COVID-19. OSC-urile au salutat noul **program al UE „Cetățeni, egalitate, drepturi și valori”**, care are un buget semnificativ mai mare pentru perioada 2021-2027 în comparație cu finanțarea anterioară. **Fondul „Cetățeni activi” sprijinit din granturile norvegiene**, administrat prin intermediul unor operatori de fonduri independenți, oferă un sprijin esențial OSC-urilor din 13 state membre ale UE.

OPINIA NR. 3 A FRA

Comisia Europeană ar trebui să ia în considerare nevoile de finanțare ale societății civile atunci când revizuește programele naționale privind plata fondurilor UE în cadrul gestiunii partajate, inclusiv a fondurilor structurale și de investiții europene (fonduri ESI) și a fondurilor din NextGenerationEU în cadrul planului de redresare. Aceasta ar trebui să monitorizeze modul în care fondurile sunt plătite către OSC-uri și să ofere statelor membre îndrumări și formare pentru o implicare mai eficientă a OSC-urilor.

Statele membre ar trebui să se bazeze pe expertiza societății civile atunci când monitorizează condițiile favorizante legate de drepturile fundamentale în temeiul Regulamentului privind dispozițiile comune pentru gestiunea partajată a fondurilor UE, inclusiv condițiile favorizante orizontale legate de Carta drepturilor fundamentale a UE și de Convenția privind drepturile persoanelor cu handicap, precum și, dacă este cazul, condițiile favorizante tematice legate de egalitatea de gen, incluziunea romilor etc.

Comisia Europeană ar trebui să continue să respecte normele naționale care reglementează accesul la finanțarea externă și utilizarea acesteia de către OSC-uri în lumina dispozițiilor relevante ale UE și a recenteii hotărâri a Curții de Justiție a Uniunii Europene, inclusiv libera circulație a capitalurilor în cadrul UE, și să ofere statelor membre, cu implicarea OSC-urilor, un spațiu pentru schimbul de informații și de bune practici în acest domeniu.

Instituțiile Uniunii și statele membre ar trebui să se asigure că mediul juridic și politic este favorabil posibilității ca OSC-urile să aibă acces la diverse rezerve de resurse și că acestea nu se confruntă cu obstacole nejustificate atunci când au acces la finanțare din surse interne sau externe, inclusiv prin utilizarea tehnologiilor. Sprijinul financiar oferit ar trebui să acopere toată gama de activități ale societății civile, inclusiv activitățile de influențare a politicilor publice (*advocacy*), de implicare a comunității și de dezvoltare a societății civile. Dincolo de finanțarea proiectelor, finanțarea de bază a infrastructurii și ciclurile de finanțare multianuale ar consolida sectorul societății civile și ar asigura durabilitatea activității societății civile în domeniul drepturilor omului.

Potrivit orientărilor Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, ale Biroului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului și ale Comisiei de la Veneția privind libertatea de asociere, „capacitatea de a căuta, de a obține și de a utiliza resurse este esențială pentru existența și funcționarea oricărei asociații”. Accesul la finanțare și utilizarea acesteia oferă asociațiilor mijloacele de a funcționa și de a-și îndeplini misiunile și, prin urmare, reprezintă un element inerent al dreptului la libertatea de asociere.

Îmbunătățirea participării societății civile

Conform cercetărilor FRA, precum și rapoartelor societății civile, în ciuda eforturilor depuse în unele state membre pentru a îmbunătăți consultarea cu societatea civilă, canalele de acces și de participare a OSC-urilor la procesul de decizie rămân în general neuniforme și, adesea, nu sunt susținute în mod corespunzător de accesul la informații relevante sau de standarde ori orientări clare.

Consultările FRA privind spațiul civic au arătat în mod constant că OSC-urile manifestă preocupări legate de accesul și de participarea lor la procesele de decizie. Consultarea FRA din 2020 privind spațiul civic arată că aceste preocupări se referă, în special, la lipsa de informații adecvate cu privire la procesele de participare și consultare (46 %), la lipsa de încredere dintre societatea civilă și autoritățile publice (35 %), la lipsa de feedback cu privire la ceea ce s-a întâmplat cu contribuțiile furnizate și la diferite obstacole, inclusiv discriminatorii, în calea accesului și participării la procesele de decizie (24 %).

Utilizarea pe scară largă de către majoritatea statelor membre a procedurilor legislative rapide și de urgență în timpul pandemiei a exacerbat problemele existente. De asemenea, OSC-urile susțin că minoritățile și grupurile vulnerabile nu sunt reprezentate întotdeauna în mod adecvat în cadrul consultărilor.

Cercetarea FRA a identificat unele eforturi de îmbunătățire a proceselor de consultare, cum ar fi deschiderea unor procese anterior închise pentru consultări, precum și unele progrese în ceea ce privește crearea unei infrastructuri care să faciliteze cooperarea OSC-urilor cu autoritățile naționale și participarea acestora la elaborarea de politici și strategii. Acțiunea UE poate servi drept catalizator în această privință, deoarece multe strategii ale UE necesită adoptarea unor planuri de acțiune naționale. Pentru aceasta, implicarea OSC-urilor este considerată o bună practică.

Participarea societății civile la procesele de elaborare a politicilor și de luare a deciziilor este un indicator al democrației și contribuie la calitatea și eficacitatea legilor și politicilor. Articolul 11 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) definește dialogul civil ca fiind o componentă esențială a democrației participative și solicită instituțiilor UE să „[acorde] cetățenilor și asociațiilor reprezentative [...] posibilitatea de a-și face cunoscute opiniile și de a face schimb de opinii în mod public în toate domeniile de acțiune ale Uniunii” și să „[mențină] un dialog deschis, transparent și constant cu asociațiile reprezentative și cu societatea civilă”. Conferința privind viitorul Europei și Planul de acțiune pentru democrația europeană ar putea oferi modalități de îmbunătățire a participării în UE.

Asigurarea unui spațiu sigur fără hărțuire și atacuri

Dreptul internațional privind drepturile omului garantează dreptul persoanelor la viață, la libertate și la siguranță, dreptul de a participa la chestiuni de interes public și dreptul de a nu suferi nicio interferență nejustificată în exercitarea libertăților de exprimare, de întrunire și de asociere. Toate statele membre ale UE au aderat la obiectivele de dezvoltare durabilă care sunt relevante pentru apărătorii drepturilor omului.

Cu toate acestea, dovezile colectate de FRA și cele furnizate de alte organizații arată că amenințările și atacurile împotriva OSC-urilor și a apărătorilor drepturilor omului, precum și împotriva jurnaliștilor, bloggerilor și avertizorilor, persistă în UE. Printre acestea se numără amenințările și hărțuirile frecvente online și offline (până la 40 % din respondenții la consultarea FRA din 2020 privind spațiul civic raportează atacuri online și 26 % raportează atacuri offline), precum și vandalizarea spațiilor și a bunurilor (8 %) și atacurile fizice (4 % din respondenți). În plus, există rate mari de subraportare (mai puțin de unul din trei raportează astfel de atacuri), iar OSC-urile își exprimă frustrarea cu privire la modul în care autoritățile abordează incidentele.

În mai multe state membre, OSC-urile se plâng de un climat de ostilitate față de ele și față de apărătorii drepturilor omului; mai mult de o treime dintre OSC-uri raportează campanii de defăimare din partea mass-media sau a actorilor statali. În schimb, în alte state membre, guvernele, politicienii și funcționarii de rang înalt au subliniat rolul vital al apărătorilor drepturilor omului și al altor actori ai societății civile în promovarea drepturilor și în asigurarea responsabilității, inclusiv în special în timpul pandemiei de COVID-19.

OPINIA NR. 4 A FRA

În vederea punerii în aplicare a articolului 11 din TUE, UE ar putea lua în considerare instituirea unui cadru de politică al UE care să permită un dialog deschis, transparent și regulat între instituțiile UE și societatea civilă la nivelul UE și la nivel național și local. Un astfel de cadru ar trebui să includă mijloacele adecvate care să permită cetățenilor și asociațiilor reprezentative să-și facă cunoscute opiniile și să facă schimb public de opinii în toate domeniile de acțiune ale Uniunii.

Astfel de mijloace ar putea include finanțarea unor procese adecvate, pregătirea funcționarilor și organizarea periodică de consultări și schimburi cu societatea civilă, inclusiv prin intermediul reprezentanțelor Comisiei Europene și ale Parlamentului European în statele membre. Cadrul ar trebui să faciliteze participarea societății civile la consultări pe tot parcursul ciclului de elaborare a politicilor privind legislația și politicile UE. În acest sens, ar trebui să se pună accentul pe accesul la informații și pe participarea OSC-urilor care reprezintă grupuri vulnerabile și subreprezentate.

Consiliul Europei oferă îndrumare pentru elaborarea unui astfel de cadru în Îndrumătorul pentru participarea civilă la procesul de luare a deciziilor. Atunci când se urmăresc planurile de acțiune, strategiile și alte cadre de politică ale UE recente relevante pentru drepturile fundamentale, inclusiv în ceea ce privește punerea în aplicare a Cartei drepturilor fundamentale a UE și în domeniile antirasismului, egalității LGBTIQ+, incluziunii romilor, drepturilor copiilor, dizabilităților, drepturilor victimelor, egalității de gen și integrării migranților, statele membre ar trebui îndemnate să integreze rezultatele acestor consultări, precum și rezultatele viitoare ale Conferinței privind viitorul Europei și ale Planului de acțiune pentru democrația europeană.

OPINIA NR. 5 A FRA

Comisia Europeană ar trebui să includă referiri la atacurile împotriva apărătorilor drepturilor omului în rapoartele sale în temeiul Deciziei-cadru privind combaterea anumitor forme și expresii ale rasismului și xenofobiei, atunci când monitorizează și evaluează normele și instrumentele UE de protecție a drepturilor victimelor infracțiunilor, precum și atunci când revizuieste dispozițiile UE privind combaterea discursului de incitare la ură și a infracțiunilor motivate de ură.

Comisia Europeană ar trebui să se asigure că viitoarea sa inițiativă privind SLAPP-urile oferă o protecție eficientă OSC-urilor și apărătorilor drepturilor omului împotriva hărțuirii juridice. O astfel de protecție ar putea include garanții procedurale uniforme împotriva acțiunilor în justiție abuzive, dispoziții care să împiedice „turismul calomniei” (*libel tourism*) și alegerea unei instanțe mai favorabile (*forum shopping*), precum și obligația de a oferi asistență și sprijin victimelor SLAPP-urilor. Comisia Europeană și statele membre ar trebui să utilizeze mijloacele de care dispun pentru a sensibiliza autoritățile judiciare și practicienii cu privire la impactul negativ al practicilor SLAPP.

Având la bază exemplul mecanismului extern existent al UE privind apărătorii drepturilor omului, protectdefenders.eu, UE ar putea lua în considerare acordarea unui sprijin financiar adecvat pentru crearea și menținerea unui mecanism de monitorizare similar în UE, care să permită OSC-urilor și apărătorilor drepturilor omului să raporteze atacurile, să înregistreze alerte, să identifice tendințele și să ofere sprijin în timp util și orientat către victime.

Statele membre ar trebui să se asigure că infracțiunile comise împotriva OSC-urilor și a apărătorilor drepturilor omului sunt înregistrate, investigate și urmărite penal corespunzător, inclusiv, unde este cazul, în conformitate cu dispozițiile aplicabile infracțiunilor motivate de ură. Politicienii și responsabilii cu elaborarea politicilor ar putea contribui la dezvoltarea unei descrieri pozitive a societății civile, evidențiind rolul important al acesteia, evitând declarațiile care ar putea alimenta ostilitatea față de OSC-uri și de apărătorii drepturilor omului și care ar putea avea un efect disuasiv asupra activității acestora în domeniul drepturilor omului.

Statele membre ar trebui să se abțină de la incriminarea sau de la introducerea unor acțiuni în justiție similare care ar împiedica funcționarea OSC-urilor în contextul ajutorului umanitar pentru solicitanții de azil și alți migranți și în timpul operațiunilor de căutare și salvare pe mare.

Organizațiile și apărătorii drepturilor omului care sunt afectați în mod special lucrează cu grupuri minoritare, refugiați și alți migranți, luptă împotriva rasismului și militează pentru drepturile femeilor și pentru drepturile privind sănătatea sexuală și reproductivă, precum și pentru drepturile LGBTI. Lipsa unui mediu sigur pentru ca OSC-urile să-și îndeplinească funcțiile are un impact potențial asupra punerii în aplicare a strategiilor UE aferente. În același timp, dovezile indică o continuă incriminare a activității societății civile și introducerea unor acțiuni în justiție împotriva acesteia, în special în ceea ce privește căutarea și salvarea (SAR) pe mare și ajutorul umanitar pentru cei aflați în dificultate în timpul deplasării.

Se constată, de asemenea, hărțuirea juridică și administrativă, în special prin urmărirea penală abuzivă și acțiuni strategice în justiție împotriva mobilizării publice (SLAPP). Comisia Europeană a anunțat, în Planul său de acțiune pentru democrația europeană, că a comandat un studiu cuprinzător privind modul în care SLAPP-urile afectează organismele care îndeplinesc rolul de gardieni, inclusiv OSC-urile și activiștii societății civile din întreaga UE, și că, pe această bază, va propune o inițiativă de combatere a SLAPP-urilor.

Activitatea FRA privind spațiul public

FRA are obligația de a oferi instituțiilor, organismelor, oficiilor și agențiilor relevante ale UE și ale statelor membre (când acționează în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii) asistență și expertiză în materie de drepturi fundamentale, printr-o serie de instrumente diferite.

În acest context, FRA are sarcina de a coopera cu o serie de părți interesate, inclusiv organizații neguvernamentale și instituții ale societății civile active în domeniul drepturilor fundamentale^a, prin intermediul Platformei drepturilor fundamentale. Prin intermediul acestei platforme^b, OSC-urile oferă contribuții utile și feedback cu privire la activitatea agenției, precum și cu privire la evoluția condițiilor favorizante și a spațiului de funcționare pentru OSC-uri și a cadrului juridic și politic al UE în domeniul drepturilor fundamentale.

Pe baza cercetărilor efectuate de Franet^c, raportul FRA din 2018 intitulat **Provocările cu care se confruntă organizațiile societății civile care lucrează în domeniul drepturilor omului în UE** a identificat o serie de provocări cu care se confruntă societatea civilă, de exemplu, aspecte ale activității de reglementare guvernamentală, disponibilitatea finanțării, posibilitățile de a contribui la elaborarea legislației și a politicilor, precum și hărțuirea și discursurile negative care subminează activitatea societății civile.

În 2020, agenția a solicitat din nou rețelei sale de cercetare, Franet, să furnizeze informații despre evoluțiile juridice și politice legate de un spațiu favorabil pentru societatea civilă în domeniul drepturilor omului în toate statele membre ale UE, precum și în statele în curs de aderare – Macedonia de Nord și Serbia. Aceste informații au acoperit anul 2020.

În plus, începând din 2018, agenția consultă anual actorii societății civile care participă la Platforma drepturilor fundamentale cu privire la experiențele lor. În total, 398 de OSC-uri care se ocupă de drepturile omului din toate cele 27 de state membre ale UE, inclusiv 50 de organizații umbrelă la nivelul UE, au răspuns la consultarea online privind spațiul civic care acoperă anul 2020^d. Aceste organizații sunt active la nivel internațional, european, național sau local și își desfășoară activitatea într-o serie de domenii diferite, inclusiv în domeniul influențării politicilor publice (*advocacy*), al campaniilor și al sensibilizării, al furnizării de servicii, al implicării comunității, al sprijinului acordat victimelor, al cercetării și al colectării de date, precum și al litigiilor.

Pentru a colecta răspunsuri mai specifice cu privire la impactul pandemiei de COVID-19, FRA a desfășurat o consultare online suplimentară, care a acoperit perioada martie-noiembrie 2020^e. În total, au răspuns 177 de OSC-uri din întreaga UE; 35 dintre ele erau organizații umbrelă care activau la nivelul UE.

În plus, FRA a găzduit o serie de reuniuni ale experților și de schimburi cu OSC-uri relevante care activează în domeniul drepturilor omului, în special reuniunea online anuală a Platformei drepturilor fundamentale pe tema „Activitatea în domeniul drepturilor omului în vremuri dificile: căi de urmat” din februarie 2021. Această reuniune, care a adus laolaltă peste 300 de OSC-uri din întreaga Uniune, a oferit informații suplimentare cu privire la provocările și oportunitățile cu care actorii societății civile se întâlnesc în munca lor^f.

^a **Vezi Regulamentul (CE) nr. 168/2007 al Consiliului din 15 februarie 2007 privind înființarea Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (JO L 53, 22.2.2007, p. 1)** (Regulamentul de instituire).

^b **Pentru mai multe informații despre Platforma drepturilor fundamentale a FRA, vezi pagina web dedicată a agenției.**

^c **Franet este rețeaua de cercetare multidisciplinară a agenției. Aceasta este compusă din contractanți din fiecare stat membru al Uniunii, din Regatul Unit și din țările care au statut de observator care, la cerere, pun la dispoziția FRA date relevante privind aspecte legate de drepturile fundamentale pentru a facilita analizele comparative ale agenției.**

^d **Vezi chestionarul pentru Consultarea FRA din 2020 cu privire la experiența organizațiilor societății civile privind drepturile omului în UE.**

^e **Vezi FRA (2021), Impactul pandemiei de COVID-19 asupra activității societății civile – Rezultatele consultării cu Platforma drepturilor fundamentale a FRA, 24 februarie 2021.**

^f **FRA (2021), Activitatea în domeniul drepturilor omului în vremuri dificile: căi de urmat – Raportul reuniunii Platformei drepturilor fundamentale a FRA din 2021.**

PROMOVAREA ȘI PROTEJAREA DREPTURILOR DUMNEAVOASTRĂ FUNDAMENTALE ÎN ÎNTREAGA UE

Pentru raportul complet, vezi:
<https://fra.europa.eu/en/publication/2021/civic-space-challenges>

MAI MULTE INFORMAȚII

FRA – AGENȚIA PENTRU DREPTURILE FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viena – Austria

Tel. +43 1580 30-0 – Fax +43 1580 30-699

fra.europa.eu

 facebook.com/fundamentalrights

 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

 twitter.com/EURightsAgency

Oficiul pentru Publicații
al Uniunii Europene